

DRAGOMIR VUJIČIĆ

ANTROPONIMI (PATRONIMICI) U NOMENKLATURI NAZIVA VODA U LIJEVOM SLIVU DRINE

U kompleksnije prikupljenoj hidronimskoj građi sa područja lijevog sliva Drine našli smo poveliki broj naziva antroponimskog, odnosno patronimičkog porijekla. Ali, odmah da tome dodamo: nijedan — ili gotovo nijedan — veći vodni tok ili objekat sa tog područja nema antroponimski naziv, što sasvim lijepo potvrđuje onu od poodavno prihvaćenu konstataciju i tvrdnju da nazivi većih vodnih tokova i objekata pripadaju najstarijim onomastičkim slojevima, da se održavaju i pretrajavaju znatno duže od ostalih naziva i da su im baze u najvećem broju slučajeva vezane za sam apelativ voda, za neku osobinu vode, za tok i slično. Prema tome, antroponimi i patronimici u nomenklaturi hidronimskih naziva na našem području pripadaju, uglavnom, manjim vodnim objektima (izvorima, vrelima, potocima, rječicama, bunarima i sl.) i predstavljaju relativno novija imenovanja.

1. Po brojnosti svojoj među hidronimima antroponimskog porijekla prvo mjesto zauzima dobro poznati tip nazivâ koji imaju formu dvočlane sintagme čiji je prvi član posesivni genitiv singulara ili plurala nekog antroponimskog toponima ili patronimika, a drugi član je hidronimski apelativ ili termin (rijeka, potok, vrelo itd.). To su nazivi:

Milóševića pòtok /: patronim. *Milóševići*/, *Ālibašića pòtok* /: *Ālibašići* < složenog orijentalizma: tur. *âl-i* < arap. *āl* »rod, porodica« i tur. *baša*/, *Próhića rijeka* /: patronim. *Próhići*/, *Bārakovića rijeka* /: *Bārakovići*/, *Kālimanića pòtok* /: patronim. *Kālimanići*/, u čijoj je osnovi vlastito ime *Kaliman*/, *Būjākovića rijeka* /: patronim. *Būjākovići*/, koji ima u osnovi hipok. lično ime *Bujak*, izvedeno od stcsl. pridjeva *buǰь* »divlji, okretan lud«, up. i *Buǰko*, *Buǰša*, *Buǰo*/, *Vúkića vrèlo* /: patronim. *Vúkići*/, *Bābića bñnār* /: *Bābići*/, *Trišića pòtok* /: patronim. *Trišići*/, u čijoj je osnovi hipok. *Trišo* < *Trifun*, dijalekat. *Tripun* < grč. *Τρίπων*/, *Kòkanovića pòtok* /: patronim. *Kòkanovići*/, u čijoj je osnovi vlastito ime ili hipok. *Kokan*/, *Rìstijevića* (dijalekat. *Rìstijovića*/ *pòtok* /: patronim. *Rìstijevići*/, *Krājčino*

pòtok /: patronim. *Kràjčinovići*, u čijoj je osnovi, vjerovatno, antrop. *Krajčin*, — up. i *Krajša*, *Krajo*, *Krajko*, *Krajis(l)av* i sl.), *Vûkšićā rijēka* /: patronim. *Vûkšići*/, *Jósīcā rijēka* /: patronim. *Jósīci*/, *Rīsića rijēka* /: *Rīsići* < prezimena *Risić*/, *Jòvelīca pòtok* /: patronim. *Jòvelīci*/, u čijoj je osnovi hipok., često i pejorativ *Jòvela*, *Jòla* < *Jòvan*/, *Mārušīca čūprija* /: patronim. *Mārušīci*/.

U svim gornjim primjerima lako je prepoznatljiva genitivna forma sa posesivnom, dakle, atributskom funkcijom uz hidronimske apelative i termine. Iako je genitivna forma nastala od imeničkih naziva koji se genetski vežu za tip starih imenovanja sa praslov. suf. **-itjo* i mada su u dosta slučajeva u osnovi njihovoj vrlo arhaični i danas neobični antroponimi, ovi nazivi su, kako smo već rekli, u najvećem broju slučajeva, ipak, novijeg datuma, dosta su neustaljeni i podložni mijenjanju. Mogli bismo u vezi s njihovim nastankom primijetiti još i to da se u svim slučajevima gore navedenim možda ne nalazi pluralski oblik naziva naselja na *-ići*. Ponekad je tip naziva *Milóševića pòtok* mogao biti napravljen prema jedninskom obliku *Milóšević*, kao, npr., u slučaju *kūca Milóševića* / = *Milóševića kūca*, dakle, samo *jednog Milóševića*/, tako i *Kapetānovića kūla* i sl., i tada je oblik bez genitivnih kvantiteta sasvim ispravan. Međutim, čini se da su takvi slučajevi gotovo sasvim sporadični, nasuprot daleko brojnijim kad antroponimski toponimi označavaju kuće cijele jedne šire porodice sa više domaćinstava ili bratstava sa istim prezimenom — dakle, tip *Milóševići*. Samo, u ovom posljednjem slučaju očekivali bismo, s razlogom, dužine genitiva plurala na dva posljednja sloga, kakve dužine smo u nekim nazivima i zabilježili na terenu: *Jósīcā rijēka*, *Kòkanovićā pòtok*, *Vukšīcā rijēka* i sl. Ipak, pomenutih kvantiteta u najvećem broju slučajeva nema. Osjećaj za pluralski oblik u nazivima izvedenim od patronimika u pluralskom obliku gubi se ili se sasvim izgubio u onim nešto starijim nazivima (*»starijim«* u odnosu na ona najnovija imenovanja), i to iz prostog razloga što to za vodno ime ili kakav toponim druge vrste nema nikakvog značaja u smislu njihovog identifikovanja. Inače, što se tiče samog akcenta, može se konstatovati da vodno ime u genitivnom obliku na ovom području najčešće zadržava akcenat naziva naselja prema kome je nastalo.

2. Od antroponimskih toponima na *-ići*, umjesto genitivne forme, kao prvi član sintagme počesto se u imenima voda javlja i oblik prisvojnog pridjeva (stari possessivum na *-skyi*, *-skaia*). Tako u našem materijalu nalazimo:

Dǝbrojevičkī pòtok /: patronim. *Dǝbrojevići*/, *Sikiričkī pòtok* /: *Sikirići* : antrop. *Sikirić*/, *Bānevīčkī pòtok* /: patronim. *Bānevći*, u čijoj je osnovi relativno noviji hipokoristik *Bāno*, ako nije u pitanju starija tvorba od pridjeva na *-jb*: *bān*/, *Šētičkā rijēka* /: patronim. *Šētići*/, u čijoj je osnovi antrop., vjerovatno, orijentalnog porijekla *Šēta*/, *Mālešīčkā rijēka* /: *Malē-*

šići/, *Sělākovičkī pòtok* /: patronim. *Sělākovići*, u čijoj je osnovi antroponim *Sělāk*, — v. niže/.

3. Ima i jedan broj sintagmatskih hidronimskih naziva u kojima kao prvi član dolaze pridjevski oblici tvoreni hibridnim sufiksom *-anski*, u kome je perintegriran tal. suf. *-ano* i naš pridjevski sufiks (ovdje smo više skloni da povjerujemo da je prvi dio suf. *-anski* iz romanskog nego da je nastao dodavanjem *-ski* na slovensko *-an-* *-ani*, i to iz dva razloga: prvo, što *rakićanski*, *vukovićanski* i sl. imaju nešto drukčiju semantičku vrijednost u odnosu na *vukovički*, *rakički*, — i drugo, što nas je i areal rasprostranjenosti ovog pridjevskog oblika, baš u vezi s ovim prvim momentom, naveo da povjerujemo Skoku da se tu radi o hibridnom sufiksu) : *Vukòvičan-skī pòtok*, *Rákić(an)skā rijèka*, zatim tvorbe od etnika, kao u slučaju *Bišlānskī pòtok*, gdje je tvorba išla preko *Bišlija*, koji je model dosta odomaćen kao izvedenica turskog modela sa formansom *-lija* (nastalim dodavanjem *-ja* na tur. *-li*, *-lu* i sl.; ove izvedenice služe za označavanje pripadnika jednom mjestu: *Dobojlija*, *Sarajlija* itd. i vrlo često zamjenjuju izvedenice sa sufiksom *-janin* i *ac* (< *-ccb*

4. Od naziva naselja antroponimskog porijekla na *-ac*, *-ica* i sl., uz razumijevanje normalnih fonetskih izmjena, pravljeni su nazivi tipa *Čičevačkā rijèka* /: top. *Čičevac*, u čijoj je osnovi, vjerovatno, antroponim, možda i nekadašnji hipok. *Čičo* ili slično, koga danas više nema, ali se očuvao u prezimenima *Čičo*, *Čičovački*, *Čičovski* i sl. < balkanskog turc. *çiçe* »tetak/, *Glúšaničkī pòtok* /: *Glúšanica*, *Vòlevičkā rijèka* itd.

5. Pored prethodno navedenih patronimičkih identifikatora u sintagmatskim imenovanjima voda, nije rijetko ni neposredno uključivanje antroponima u strukturu hidronimskih naziva na području lijevog sliva Drine. Oni najčešće imaju funkciju i formu prisvojnog pridjeva na *-ov*, *-ev* i *-in* /*-a*, *-o*/ uz apelative ili hidronimske termine. Evo nekoliko primjera: *Čávlovo vrèlo* /: *Čávle* ili *Čávlo*/, *Èlezova bāra*, *Māmutova vòda* /: muslimanskom muš. imenu *Mahmut*, *Mahmud* < tur. *Mahmud* < arap. *Maḥmūd* »hvaljeni«/, *Šádino vrèlo* /: hipok. *Šáda* < *Šadija*/, *Žigīn bñnār* /: antroponimu *Žiga*/, *Túcin pòtok* /: hipok. *Túco*, — up. prezime *Tucović* i sl./, *Pršīn pòtok* /: hipok. *Pršo* ili *Prho* < antrop. baze *Prh-* /, *Béšin pòtok* /: hipok. /: hipok. *Grébo*/, *Šākotīn tōr* / potok, — u prvom je dijelu possessivum *Béšo* < *Bēšīr* < tur. *Beşir* < arap. *Bāšīr*/, *Lûkīn pòtok*, *Grébīn pòtok* na *-in* od antrop. *Šakota*, koji ima složeni sufiks *-ota* < *-ot-a*; *-ot* je kod nas došao iz italijanskog, a Italijani ga posudili iz grčkog; ovaj sufiks služi za isticanje nekakve »tjelesne veličine«, što je slučaj i u antrop. *Šakota*, *Tírīna vòda* /: hipok. *Tíro*/.

6. Sufiks *-ski* znatno se rjeđe dodaje na vlastito ime, i takvi nazivi voda su inače dosta rijetki. U našoj građi naišli smo svega na tri-četiri. U njima je sufiks *-ski* ili direktno dodat na lično ime — kao u primjeru *Čāmilskā rijèka*, ukoliko se ne radi o tvorbi od patronimika, ili, pak, na pridjevski oblik od vlastitog imena: *Milotinski*

pòtok /: antrop. *Mìlota*/, *Hòtočinskī pòtok* /: antrop. *Hotъ*, odnosno *Hotoč*/, *Dràgosīnskī pòtok* /: antrop. *Dragost* < **Dargogostъ*/ i *Dràžinskī pòtok* /: hipok. *Dràžin*. up, *Dràžen*).

7. Nazivi tipa *Nikolić*, *Vidošić* sasvim su usamljeni i možda nećemo biti daleko od istine ako pretpostavimo da su oni nekad imali uobičajene sintagmatske forme sa identifikatorom i znakom, dakle, formu: **Nikolića potok*, pa je zatim moglo nastati **Nikolić-potok*, da bi na koncu od svega toga ostalo samo *Nikolić*. To bi donekle potvrđivala i forma naziva sa ovog područja *Băšković-pòtok*.

8. Moglo bi se na prvi pogled zaključiti da su nazivi izvora *Rădovăni* i potoka *Džăfer* oblici nominativa singulara muških vlastitih imena. Međutim, više smo skloni da povjerujemo da je *Radovan* direktno pravljeni postverbal za ime izvora prema glagolu *radovati se*, a naziv *Džafer* da je tu dospio i uvršten kao orijentalni apelativ koji se nalazi u osnovi muslimanskog ličnog imena. Jer, *Džafer* potiče od tur. *cafer* < *arap*. *čāfār*, sa osnovnim značenjem »mala rijeka«. A ako je ovdje, ipak, u pitanju imenovanje potoka nominativom singulara muškog ličnog imena, onda bi se trebala pretpostaviti prvobitna sintagmatska forma tog naziva, tj. *Džafer potok*, koje imenovanje je moglo nastati pod uticajem turskog jezika, u kome su (kao neindoevropskom jeziku) obične forme *imenica uz imenicu* u atributskoj funkciji (up. *samur kalpak*, *sadžak beg*, *tutun kesa* i sl.).

9. U nazivima manjih vodnih objekata u lijevom slivnom području Drine prisutni su i modeli antroponimskog porijekla sa, da se uslovno poslužimo tim terminom, tzv. toponomastičkim sufixima, ali u dosta malom broju. Tako za sufix -*ac* / < *ьсь*/ nalazimo samo jedan primjer: *Drăgosavac*; za -*ovac*/ -*evac* (< -*ov*/ -*ev* -*ьсь*): *Bókovac*, *Ívovac*, *Križevac*, *Prèlovac*, *Răškovac*; za -*ovica*/ -*evica*: *Hrènovica*, *Križevica*; za -*evka*: *Mílevka*; za -*nica* / < *ьница*/: *Drăgošnica*; za -*ovača*: *Isákovača*.

*

**

U prethodnom izlaganju smo na jednom mjestu pomenuli da su neki od antroponima u ovdje navođenim imenima voda vrlo stari i da ih već poodavno nema u antroponimskoj nomenklaturi Podrinja, pa i znatno šire. Tako je u mikrohidronimu *Sělākovički pòtok* prvi dio naziva pravljen od patronimika *Sělākovići*, u čijoj je osnovi baza *sel-* < *selo*, odnosno njena izvedenica na -*ak*: *selak*, koja dolazi, kako veli Skok, s a m o u antroponimiji *Sělāk*, gen. -*āka* (XV vijek). To bi potvrđivao i toponim u Bosni *Sělākova Kula*. — Ili, prisvojni pridjev u nazivu *Čavlovo vrèlo* tvoren je od imena *Čavle* ili možda *Čavlo*, sa vrlo karakterističnim i vrlo frekventnim morfemom u tvorbi starih slovenskih imena *ča-* /: *čajati*, *čakati* »expectare« /: pored odveć dobro poznatog imena *Časlav* i sl., upor. još i polj. *Czastaw*, *Czawuj*, češ. *Čábud*, *Čahost*, *Čamir*, *Čabor* itd. Ni imenâ *Čavle*, *Čavlo* i sličnih danas više nema u antroponimijskoj nomen-

klaturi gornjeg Podrinja. Međutim, naziv ovoga vrela, kao i u pisanim dokumentima naziv sela *Čavlovići* upućuje da je takvih imena i prezimena bilo u Bosni. Naziv sela *Čavlovići*, kako misli Skarić, čuva sjećanje na vlastelina *Budislava Čavlovića* »dobrog Bošnjana«. — Pa dalje, *Hotočinski pòtok* u slivu rijeke Prače nazvan je po selu *Hotočine*, a ovaj naziv sela je, najvjerovatnije, antroponimskog porijekla, na što upućuje i sam njegov tvorbeni model. Naime, u njegovoj osnovi je stari antroponim *Hotъ*, odnosno hipokoristik od njega *Hotoč* /up. *Srdoč* i sl.). Antroponimska baza *Hot-* vrlo je rasprostranjena kod svih Slovena, pa je sasvim prirodno i njeno prisustvo u toponimskim nazivima, a preko njih i u hidronimskim. — Danas nema ni vlastitog imena *Kaliman*, a eto imamo ime sela *Kàlimanići* i naziv potoka *Kàlimanića pòtok*. Da je postojalo, potvrđuje Daničić (Monumenta serbica), i to i ime *Kaliman*: »među ljudima u Štipu što ih kralj Milutin dade crkvi Arhanđelovoj u Štipu a sa njom Hilandaru jedan bješe КАЛИМАНЪ i u prezimenu *Kàlimanić*: »među vlasima koje je kralj Milutin dao Hilandaru jedan bješe ГЮРГЪ КАЛИМАНИЧЪ«. itd.

Našu pažnju i interesovanje privlače i dva-tri imena voda u lijevom slivu Drine koja su takođe, po našem mišljenju, antroponimskog porijekla, ali pripadaju onim starijim slojevima naziva. To su *Dòmana*, *Hòča* i *Òtješa*.

Moglo bi se pomišljati i domišljati da je mikrohidronim *Dòmana* /pritočica Tavne/ romanskog porijekla: *domanja* ili *domana* znači »imanje, baština«, a izvodilo bi se iz lat. *dominium*. Međutim, po svemu izgleda prihvatljivije vezati porijeklo mikrohidronima *Dòmana* za antroponim, bolje reći: za stariji slovenski hipokoristik *Doma*, *Doman* ili *Domana* < nekog od brojnih složenih antroponima od stare antrop. baze *doma-* /up. stosl. *domъ*, l. j. *doma*/. Hosák i Šrámek izvode deminutivno lično ime *Domanek* od *Doman*, što je hipok. od *Domabor*, *Domaslav* ili kakvog sličnog imena, a toponim *Domanin* tumače kao possessivum na *-in* od vlastitog imena *Domana*, *Domaña*, s komponentom *Doma-*. S obzirom na to da smo i mi imali brojna složena vlastita imena s komponentom *Doma-*, nema razloga da ne pretpostavimo da smo imali i hipokoristike gore navedenog češkog tipa. Uostalom, u Rječniku JAZU nalazimo da se muško ime *Doman*, pisano *Domanъ*, pominje od XIV vijeka — u Deč. hris. (1355), zatim ime *Domanija*, a m. ime *Domaña* »dolazi od XI vijeka od prije našega vremena isprva u latinskijem spomenicima«. Uz sve prethodno, postojanje takvog antroponima potvrđuju i naziv sela ДОМАНОВИЦИ, prezime *Domanović* i sl. Zato mislimo da i ime našeg mikrohidronima *Domana* pripada ovom tipu naziva, tj. da je antroponimskog porijekla.

Naziv *Hòča* /dijalekat. *Òča*/ pominje se u dokumentima /Đ. Daničić: Rječ. iz knjiž. st. srp., III/ u obliku *Hodъča* i *Hoča*. U ovom nazivu s dosta razloga pretpostavljamo antroponimsku bazu *Hot-*, dakle, istu onu bazu koju smo identifikovali u nazivu *Hotočinski pòtok* i od koje prof. Bezljaj izvodi slovenačko vodno ime *Hočna*, a Poljaci *Chocina* i *Chocińska rzeka* na području »Pomorza między dolną Wisłą a dolną Odrą«.

Čini se da neće biti daleko od baze *Hot-* ni baza u rječnom imenu *Otješa*, odnosno u nazivu cijelog područja kroz koje protiče ta rječica u gornjem Podrinju. Jer, teško bi bilo išta drugo pretpostaviti nego da je *Otješa* /resp. *Oteša*/ obrazovanje od dosta starog ličnog imena *Hoteš* sufiksom *-a*, gdje opet u prvom dijelu tog imena prepoznamo antroponimsku bazu *Hot-*. Gubljenje inicijalnog *h* sasvim je za govore gornjeg Podrinja obična pojava, s tim što naš toponim i hidronim nagovještavaju da je to gubljenje starijeg datuma. Tako, staru antroponimsku bazu *Hot-* susrećemo u tri hidronimska naziva, i to dva u gornjem a jedan u donjem bosanskom Podrinju.

ANTROPONYMS (PATRONYMS) IN THE NOMENCLATURE OF THE NAMES OF THE LEFT BANK TRIBUTARIES OF THE DRINA

Summary

In hydronymic material from the area of the left bank tributaries of the Drina, a large number of names are of patronymic origin. Those names appear in the form of a two-member syntagm with a possessive genitive singular or plural, as their first part, and the hydronymic term as a second part of the syntagm, such as *Alibašića potok* (Alibašić Brook), *Barakovića rijeka* (Baraković river), *Gruhonjića ada* (Gruhonjić Island), etc. It is interesting to note that some of these possessive genitives in plural have preserved both genitive lengths in this category, although in most cases, in this category of names, both semantic and formal borders between the singular and plural genitive forms have been eradicated.

Besides the above listed patronymic bases, the direct inclusion of antroponyms into the structure of hydronyms in this area is frequent. They most of the time function as possessive adjectives ending in *-ov/ev* and *-in* with apelative or hydronymic term, and less frequently in *-ski*. Suffix *-ski* is directly added to the proper name, or to the adjectival form of it. The names of the type such as *Nikolić*, *Vidošić*, etc. are very rare, and it is believed that they must have had the usual syntagmatic forms: *Nikolića potok* (Nikolić Brook), then *Nikolić-potok* and finally just *Nikolić*. Names in the unchanged antroponymic form are also sporadic: *Džafer*, *Radovan*, etc.

Naturally, in the materijals from this area, models of antroponymic with the so-called toponomastic suffixes, are also present.